

POSTANOWIENIE

Dnia 21 lipca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Jan Górowski (sprawozdawca)

SSN Maria Szulc

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa - Naczelnika Urzędu Skarbowego w K.

przy uczestnictwie A. P.

o dokonanie wpisu w dziale IV księgi wieczystej urządzonej dla nieruchomości
gruntowej położonej w K. stanowiącej własność uczestnika hipoteki przymusowej
na rzecz Skarbu Państwa - Naczelnika Urzędu Skarbowego w K., z tytułu
zabezpieczenia roszczeń podatkowych

w podatku od towarów i usług w łącznej kwocie 577 920 zł,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 21 lipca 2016 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika postępowania

od postanowienia Sądu Okręgowego w K.

z dnia 22 maja 2015 r.,

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od A. P. na rzecz Skarbu
Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 120
(sto dwadzieścia) zł tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Na podstawie wniosku z dnia 24 października 2014 r., Dz. Kw [...], i zarządzeń zabezpieczenia Naczelnika Urzędu Skarbowego w K. z dnia 15 października 2014 r., referendarz dokonał w dniu 30 października 2014 r. wpisu w dziale IV księgi wieczystej nr [...] hipoteki przymusowej w kwocie 577 920 zł łącznie z odsetkami na rzecz wnioskodawcy Skarbu Państwa Naczelnika Urzędu Skarbowego w K.

Wpis ten skargą zaskarżył uczestnik postępowania A. P., podnosząc w niej, że wnioskodawca nie dołączył do wniosku tytułu wykonawczego, gdyż załączona decyzja Naczelnika Urzędu Skarbowego w K. z dnia 15 października 2014 r. jest nieprawomocna, gdyż złożył od niej odwołanie do Dyrektora Izby Skarbowej w S. Do skargi dołączył między innymi kserokopię tego odwołania z dnia 29 października 2014 r., kserokopię decyzji Naczelnika Urzędu Skarbowego w K. z dnia 15 października 2014 r. o zabezpieczeniu zobowiązania podatkowego, a do pisma z dnia 19 stycznia 2015 r. dołączył kserokopię decyzji Dyrektora Izby Skarbowej w S. z dnia 22 grudnia 2014 r. o uchyleniu w całości decyzji organu podatkowego pierwszej instancji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Rejonowy w K. postanowieniem z dnia 22 stycznia 2015 r. utrzymał w mocy zaskarżony wpis (art. 518¹ § 3 k.p.c.). Badając treść księgi wieczystej nr [...] ustalił, że prowadzona jest ona dla nieruchomości gruntowej położonej w K., oznaczonej jako działki o nr od 3/22 do nr 3/35. W dziale II jako właściciel wpisany jest A. P. W dziale III brak wpisu. W dziale IV wpisane są dwie hipoteki umowne zwykła w kwocie 220 000 zł i kaucyjna do kwoty 50 600 zł, obie na rzecz P. S.A., hipoteka umowna do kwoty 800 000 zł na rzecz P.-C. sp. z o.o. oraz zaskarżona skargą hipoteka przymusowa do kwoty 577 920 zł na rzecz Skarbu Państwa - Naczelnika Urzędu Skarbowego w K.

Hipoteka przymusowa została wpisana na podstawie czterech zarządzeń zabezpieczenia Naczelnika Urzędu Skarbowego w K. z dnia

15 października 2014 r. wystawionych na zobowiązanego A. P. z tytułu podatku od towarów i usług :

- 1) nr .../18 na kwotę 128 752 zł należności głównej oraz odsetek w kwocie 15 718 zł,
- 2) nr .../19 na kwotę 165 104 zł należności głównej oraz odsetek w kwocie 18.709 zł,
- 3) nr .../20 na kwotę 177 144 zł należności głównej oraz odsetek w kwocie 18.617 zł,
- 4) nr .../24 na kwotę 50 299 zł należności głównej oraz odsetek w kwocie 3.577 zł. W sumie jest to kwota 577 920 zł należności głównej i kwota 56 621 zł odsetek.

Sąd Rejonowy w rozważaniach podniósł, że zarządzenie zabezpieczenia jest dokumentem postępowania zabezpieczającego prowadzonego na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r., o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (jedn. tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 599, dalej: „u.p.e.a.”). Organ egzekucyjny dokonuje zabezpieczenia należności pieniężnej lub wykonania obowiązku o charakterze niepieniężnym, jeżeli brak zabezpieczenia mógłby utrudnić lub udaremnić egzekucję. Podstawą wystawienia zarządzenia zabezpieczenia może być między innymi deklaracja lub zeznanie podatkowe, z których wynika obowiązek podlegający egzekucji administracyjnej, a także decyzja o zabezpieczeniu wydana na podstawie art. 33 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r., Ordynacja podatkowa (jedn. tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 613 ze zm.), która może być wykonywana w postępowaniu zabezpieczającym. Po wydaniu zarządzenia zabezpieczenia organ egzekucyjny może dokonać zabezpieczenia należności pieniężnej przez obciążenie nieruchomości zobowiązanego hipoteką przymusową, w tym także przez złożenie dokumentów do zbioru dokumentów w przypadku nieruchomości, która nie ma urządzonej księgi wieczystej.

Podkreślił, że w sprawie wnioskodawca uzyskał wpis do księgi wieczystej nr [...] hipoteki przymusowej do kwoty 577 920 zł na podstawie zarządzeń zabezpieczenia wystawionych na właściciela nieruchomości A. P., które to dokumenty w myśl wskazanych przepisów stanowią uzasadnioną podstawę wpisu.

Zauważył, że wpisu tego dokonano na podstawie zarządzeń zabezpieczenia, a nie jak podniósł skarżący na podstawie decyzji organu podatkowego wykazującego należność podatkową. Wyraził pogląd, że okoliczności, na które powołuje się skarżący, tj. iż odwołał się od zarządzeń organu podatkowego i że zostały uchylone w toku instancji nie mają znaczenia dla dokonanego wpisu. Jego zdaniem, jeżeli rzeczywiście doszło do wygaśnięcia wierzytelności, której wykonanie zabezpiecza hipoteka przymusowa to wierzyciel obowiązany jest dokonać wszelkich czynności umożliwiających wykreślenie hipoteki z księgi wieczystej. Oznacza to, że organ administracyjny powinien wydać właścicielowi obciążonej nieruchomości odpowiednie dokumenty pozwalające na wykreślenie hipoteki przymusowej z księgi wieczystej.

Apelację uczestnika A. P. Sąd Okręgowy w K. postanowieniem z dnia 22 maja 2015 r. oddalił.

Podniósł, że z art. 626⁸ § 2 k.p.c. jednoznacznie wynika zakres kognicji sądu, bada on bowiem jedynie treść, formę wniosku i dołączone do wniosku dokumenty. Dla sądów obu instancji wykluczone jest prowadzenie postępowania dowodowego, wyłączone jest również stosowanie art. 316 k.p.c. Wniesienie skargi na wpis nie oznacza, że traci on swoją moc. Stosownie do art. 35 § 2 pkt 2 Ordynacji podatkowej także zarządzenie zabezpieczenia stanowi tytuł wykonawczy, jeżeli może być wystawione na podstawie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji bez potrzeby wydawania decyzji administracyjnej, o której mowa w art. 35 § 2 pkt 1 Ordynacji podatkowej.

Zgodnie zaś z art. 33d § 1 Ordynacji podatkowej zabezpieczenie wykonania decyzji nakładającej obowiązek podlegający wykonaniu w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji lub wykonanie decyzji o zabezpieczeniu, o którym mowa w art. 33 tej ustawy następuje w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji albo w formie określonej w § 2 tego unormowania. Uwzględnił przy tym treść art. 239c Ordynacji podatkowej, który stanowi, że decyzja o zabezpieczeniu posiada rygor natychmiastowej wykonalności z mocy prawa. Sąd Okręgowy nie dostrzegł możliwości zastosowania art. 33d § 2 Ordynacji Podatkowej, który dotyczy innej formy zabezpieczenia. Jego zdaniem fakt,

że skarżący odwołał się od decyzji organu i decyzje uchylono, nie miał znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Stwierdził, że dokument na podstawie którego dokonano wpisu do księgi wieczystej spełnia wymogi formalne, natomiast dołączone do apelacji dokumenty są sporządzone w postaci kserokopii.

Odwołując się do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasady prawnej - z dnia 16 grudnia 2009 r., III CZP 80/09 (OSNC 2010, nr 6, poz. 84), podniósł, że sąd rozpoznający wniosek o wpis w księdze wieczystej związany jest stanem istniejącym w chwili złożenia wniosku i kolejnością jego wpływu. Wyraził pogląd, że sąd orzeka na podstawie stanu istniejącego w dacie złożenia wniosku o wpis i nie uwzględnia zmiany stanu prawnego, która nastąpiła po złożeniu wniosku (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2014 r., II CSK 541/13, LEX nr 1491324). Zwrócił też uwagę na wcześniejszą judykaturę, z której wywiódł wniosek, że jeżeli doszło po dacie złożenia wniosku o wpis do zmiany okoliczności w zakresie zabezpieczenia hipoteką przymusową, to wierzyciel winien dokonać na podstawie art. 100 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 830 ze zm., dalej: „u.k.w.h.”) wszelkich czynności umożliwiających wykreślenie hipoteki z księgi wieczystej. Organ podatkowy powinien skarżącemu wydać stosowne dokumenty w oparciu, o które apelujący będzie mógł taką czynność skutecznie przeprowadzić (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia z dnia 9 lutego 2011 r., V CSK 220/10, LEX nr 1108521).

W skardze kasacyjnej opartej na obu podstawach zarzucił naruszenie przepisów postępowania tj. art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., w zw. z art. 626⁸ § 1 i § 2 k.p.c., art. 13 § 2 k.p.c., w zw. z art. 235 § 1 k.p.c., w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., w zw. z art. 387 § 1 k.p.c., w zw. z art. 316 § 1 k.p.c., w zw. z art. 391 k.p.c., w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., w zw. z art. 357 § 1 k.p.c., w zw. z art. 361 k.p.c., w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., w zw. z art. 398²¹ k.p.c., w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 378 § 1 w zw. z art. 13 §2 w zw. z art. 626¹⁰ § 3 k.p.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 156 § 1 pkt 3, 4, 5 u.p.e.a. w zw. z art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. w zw. z art. 107 k.p.a.

W ramach naruszenia prawa materialnego zarzucił naruszenie art. 110 pkt 5 u.k.w.h. w zw. z art. 33 § 1 i § 2 Ordynacji podatkowej oraz art. 35 § 1 i § 2 pkt. 1 lit. a, b i c Ordynacji podatkowej oraz art. 156 § 1 pkt 3, pkt 4 i pkt 5 u.p.e.a. w zw. z art. 164 § 3 u.p.e.a.

Wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego skargą kasacyjną postanowienia i poprzedzającego to orzeczenie wpisu dokonanego przez Sąd pierwszej instancji z dnia 22 stycznia 2015 r., oraz dokonanie wpisu wzmianki o wniesieniu skargi kasacyjnej w dziale III KW [...], ewentualnie uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu drugiej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarżący przeoczył, że skarga kasacyjna jest środkiem sformalizowanym i nie służy do usunięcia wszelkich wadliwości zaskarżonego orzeczenia. Sąd Najwyższy bada jedynie z urzędu nieważność postępowania przed sądem drugiej instancji, oraz tylko podniesione zarzuty zarówno dotyczące naruszenia prawa materialnego jak i procesowego. Poza tym, aby zarzut kasacyjny mógł uzasadniać podstawę kasacyjną, tj., być skuteczny, wytknięte uchybienie musi podpadać pod hipotezę normy wynikającej ze wskazanego jako naruszony przepisu. Tymczasem pierwszy zarzut procesowy został sprowadzony do stwierdzenia, że Sąd drugiej instancji uzasadnia postanowienia kończące sprawę z urzędu, stosując odpowiednio przepisy o wyrokach i został odniesiony do siedmiu przepisów prawa procesowego bez jednak wskazania właściwego, tj. art 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Oczywiście trafnie Prokuratoria Generalna podniosła w odpowiedzi na skargę kasacyjną, że Sąd drugiej instancji nie mógł naruszyć powołanych przez skarżącego przepisów dotyczących postępowania przed Sądem Najwyższym.

Z kolei drugi z zarzutów procesowych został sformułowany w ten sposób, że Sąd Okręgowy w K., nie wziął pod rozwagę tego, że zarządzenia o zabezpieczeniu z dnia 15 października 2014 r. wydane zostały bez podstawy, prawnej, która powinna być wskazana wprost w treści użytego wzoru urzędowego zabezpieczenia, co skutkuje - jego zdaniem - nieważnością tej administracyjnej czynności organu z mocy prawa i winien to wziąć pod uwagę w granicach swej

kognicji Sąd Okręgowy, albowiem wydaje merytoryczne orzeczenie, biorąc pod uwagę stan rzeczy istniejący z chwili zamknięcia rozprawy.

Tymczasem podstawa prawna wydania zarządzeń zabezpieczenia została wskazana we wstępnej części formularza. W części E pod pozycją 43 wymienione zostały podstawy prawne wydania orzeczenia w sprawie podatkowej uczestnika, w pozycji 44 wskazano podstawę prawną należności publicznoprawnej, w pozycji 46 wskazano zaś okoliczności świadczące o możliwości utrudnienia lub udaremnienia egzekucji. Zarzuty więc skarżącego jakoby przedmiotowe zarządzenia nie miały wskazanej podstawy prawnej ich wydania są gołosłowne.

W uchwale z dnia 16 grudnia 2009 r., III CZP 80/09, mającej moc zasady prawnej zostało wiążąco przesądzone dla wszystkich składów Sądu Najwyższego, że sąd rozpoznając wniosek o wpis w księdze wieczystej jest związany stanem rzeczy istniejącym w chwili złożenia wniosku o wpis i kolejnością jego wpływu. Z tego względu wskazał, że wpis do księgi wieczystej może nastąpić jako łączny rezultat złożenia i zbadania wniosku, dokumentów i treści księgi wieczystej; od daty prawidłowego złożenia wniosku liczą się skutki prawne dokonanego na jego podstawie wpisu. Przedmiotem posiedzeń jest badanie dokumentów przedłożonych przez wnioskodawcę i treści księgi wieczystej. Oznacza to, że dokonanie wpisu na podstawie dokumentów niedołączonych do wniosku stanowi przekroczenie granic kognicji sądu wieczystoksięgowego Artykuł 316 § 1 k.p.c. umożliwia i nakazuje sądowi rozpoznającemu sprawy w procesie ocenę całokształtu stanu rzeczy przed wydaniem wyroku, podczas gdy sąd wieczystoksięgowy ma badać jedynie treść i formę wniosku, dołączonych do wniosku dokumentów oraz treść księgi wieczystej.

Inną kwestią jest ocena skuteczności czynności materialnoprawnej stanowiącej podstawę wpisu. Oczywiście czynność prawna musi podlegać porządkowi prawnemu z chwili jej dokonania, czyli np. zawarcia aktu notarialnego. Niewątpliwie kognicja sądu wieczystoksięgowego została wyłączona, co do skuteczności prawomocnych orzeczeń sądowych (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 sierpnia 1991 r., OSNCP 1992, nr 3, poz. 47), a akty organów administracyjnych podlegają kontroli tylko w zakresie, czy nie zostały one wydane, przez organ oczywiście niewłaściwy i bez jakiegokolwiek podstawy prawnej,

tj. z oczywistym naruszeniem prawa obowiązującego w czasie ich wydawania (por np. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 9 października 2007, III CZP 46/07, OSNC 2008, nr 3, poz. 30). Wbrew stanowisku skarżącego przedmiotowe zarządzenia zabezpieczenia nie zawierają tego typu wad.

Ograniczony zakres kognicji sądu wieczystoksięgowego potwierdził Sąd Najwyższy w postanowieniu siedmiu sędziów z dnia 16 listopada 2011 r., II CSK 538/10 (LEX nr 1129097), w którym wywiódł, że art. 626⁸ § 2 k.p.c. stanowi przeszkodę do prowadzenia przez sąd odwoławczy postępowania dowodowego wykraczającego poza wskazane we wniosku o wpis dokumenty, jeżeli miałyby one stanowić podstawę uwzględnienia wniosku. Powołany wyżej przepis wyznacza bowiem kognicję sądu pierwszej, jak i drugiej instancji. W odniesieniu do sądu odwoławczego oznacza to, że sąd ten bada jedynie, czy w świetle dokumentów załączonych do wniosku wpis bądź jego odmowa przez sąd pierwszej instancji była uzasadniona. Wprawdzie w postanowieniu z dnia 8 października 2014 r., II CSK 54/14 (OSNC 2015, nr 9, poz. 109) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że przy ocenie kognicji sądu wieczystoksięgowego należy mieć na względzie, czy złożone w postępowaniu apelacyjnym dokumenty zmierzają do wykazania zasadności wniosku o wpis, a więc miałyby stanowić podstawę wpisu, czy też wskazują na istnienie przeszkody do dokonania wpisu; w tym drugim przypadku złożenie dokumentów nie jest wyłączone i powinny one być przedmiotem badania przez sąd drugiej instancji, niemniej nie daje on podstawy do uznania za uzasadnioną skargi kasacyjnej.

Wniosek został bowiem złożony w dniu 24 października 2014 r., a kwestionowany wpis został dokonany w dniu 30 października 2014 r. Do skargi na orzeczenie referendarza z dnia 19 stycznia 2015 r. A. P. dołączył wprawdzie decyzję Dyrektora Izby Skarbowej z dnia 22 grudnia 2014 r znak: RPSW. .../14 uchylającą orzeczenie Naczelnika Urzędu Skarbowego o zabezpieczeniu na majątku skarżącego zobowiązania podatkowego w podatku od towarów i usług w K. z dnia 15 października 2014 r., ale ze względu na datę jej wydania akt ten wobec ograniczonej kognicji sądu wieczystoksięgowego nie mógł zostać uwzględniony, co wynika już z powyższych uwag. Nawet bowiem w świetle stanowiska Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2014 r., II CSK

54/14, wskazana decyzja Dyrektora Izby Skarbowej w S. z dnia 22 grudnia 2014 r., aby mogła stanowić podstawę odmowy wpisu musiałaby zapaść przed złożeniem wniosku.

Przystępując do oceny zarzutu naruszenia prawa materialnego podnieść należy, że skarżący przeoczył, że wpis przedmiotowej hipoteki nastąpił na podstawie czterech oryginałów zarządzeń zabezpieczenia Naczelnika Urzędu Skarbowego w K., zaopatrzonych w klauzulę o przyjęciu ich do wykonania. Trafnie w odpowiedzi na skargę kasacyjną podniesiono, że wpis ten dokonano na podstawie art. 110 pkt 5 u.k.w.h. Także jako podstawę wpisu hipoteki przymusowej w postaci zarządzenia zabezpieczenia przewiduje art. 35 § 2 pkt 2 Ordynacji podatkowej, jeżeli może być wystawione na podstawie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji bez wydawania decyzji podatkowej (por. art. 156 u.p.e.a.).

Wbrew zarzutom skargi zarządzenia zabezpieczenia stanowiące podstawę wpisu hipoteki przymusowej, sporządzone zostały na urzędowym formularzu ZZ-1 i zawierają wszystkie obligatoryjne elementy określone w 156 § 1 u.p.e.a., w tym wskazanie podstawy prawnej obowiązku podatkowego skarżącego. Dopuszczalny zakres badania sądu wieczystoksięgowego tego dokumentu ogranicza się do kontroli wymagań przewidzianych w tym unormowaniu, czego dokonały Sądy *meriti*. Zauważyć też należy, że kilka zarządzeń zabezpieczenia, dotyczących jednorodząjowych długów powstałych w kolejnych okresach płatności, umożliwia ustanowienie jednej hipoteki przymusowej w kwocie stanowiącej sumę należności z tych zabezpieczeń (por. odpowiednio postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2011 r., IV CSK 349/10, OSNC-ZD 2012, nr A, poz. 4).

Z tych względów skarga kasacyjna uległa oddaleniu (art. 398¹⁴ k.p.c.).

eb